

декларації про майнове становище судді, членів його сім'ї й осіб, з якими він спільно проживає або об'єднаний загальним побутом (затв. наказом Міністра фінансів України від 29 жовтня 2010 р. № 1289). Відповідно до декларації суддя зобов'язаний вказати: а) місце свого проживання, тобто поштовий індекс, область, регіон, населений пункт, вулицю, будинок, корпус і номер квартири (п. 2 розд. I форми); б) місце розташування й адреси об'єктів нерухомого майна (земельних ділянок, житлового будинку, квартири, садового (дачного) будинку, гаража та інших об'єктів, які належать йому і членам його сім'ї). З метою забезпечення безпеки суддів 11 березня 2011 р. було внесено зміни до Порядку заповнення вказаної форми, відповідно до яких реєстрація судді, а також місцезнаходження нерухомого майна, що належить йому і членам його сім'ї, вказується суддею за власним бажанням. Указані зміни були ініційовані Радою суддів України з метою недопущення оприлюднення інформації про їх місце проживання, оскільки вона може бути використана для неправомірного тиску на суддів під час розгляду ними справ.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що проблему запобігання корупції у суддівському корпусі необхідно вирішувати не через посилення кримінально-правових санкцій, а шляхом забезпечення транспарентності судової влади, впровадження автоматизованих засобів на всіх рівнях руху справи, удосконалення процесуального законодавства та підвищення матеріально-правового забезпечення суддів.

Сметаніна Н. В., асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ЗЛОЧИНИ КОРУПЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ЯК ПРОЯВ І ВІДОБРАЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ

У сучасному суспільстві проблема дослідження зв'язку злочинності і корупції є однією з найактуальніших, а тому виявляється важливим об'єктом вивчення у кримінологічній науці та предметом обговорення під час дискусій у практиці боротьби зі злочинністю. Багатогранність,

складна структура злочинності зумовлює значне коло пов'язаних із нею кримінологічних питань. Одним із таких питань є визначення та аналіз взаємозв'язку злочинності і злочинів корупційної спрямованості, можливості ефективної протидії та запобігання таким злочинам.

У кримінологічній науці досліджувані питання у тій або іншій мірі стали предметом наукових пошуків і дискусій для таких учених, як: Г.А. Аванесов, Ю.М. Антонян, В.В. Голіна, Б.М. Головкін, О.М. Джужа, А.І. Долгова, В.М. Дрьомін, А.П. Закалюк, С.М. Іншаков, В.Ю. Квашиш, Л.В. Кондратюк, О.М. Костенко, О.Г. Кулик, В.В. Лунєєв, В.І. Шакун, О.Ю. Шостко та ін.

До глобальних проблем сучасності у наш час учені відносять такі групи зв'язків: злочинність і наркоманія; вибух насильства і жорстокість поліцейської влади, тортури і терор; зневага законом і порядком; політична корупція; бюрократизм; деградація навколишнього середовища; знецінення моральних цінностей; відчуття нестабільності; нерівність і неоднорідність суспільства; соціальна несправедливість; широке розповсюдження бідності; безробіття; інфляція; енергетична криза; застаріла система освіти; протести серед молоді; відчуження; занепад міст і багато інших¹.

У 2011 р. українські правозахисники (близько 30 правозахисних організацій) у щорічній доповіді про права людини заявили про погіршення ситуації із правами людини та назвали бідність і залежний суд ключовими тенденціями останніх років².

Визначень поняття «корупція» у кримінологічній літературі безліч. Але існує таке, що використовується у документах ООН і Ради Європи: «Корупція – це зловживання державною владою для отримання вигоди в особистих цілях, у цілях третіх осіб або груп»³. Як бачимо із цього визначення, корупція виходить за межі лише отримання неправомірної вигоди або іншого спрощеного корупційного діяння.

Сьогодні корупцію вчені відносять до однієї з ознак сучасності, яка характерна для всіх країн світу, у тому числі й для України. За рівнем корупції Україна знаходиться серед найбільш корумпованих держав

¹ Сорокин В. В. Юридическая глобалистика : учебник / В. В. Сорокин ; Новосиб. гос. техн. ун-т. – Новосибирск : Изд-во НГТУ, 2010. – С. 229.

² Правозащитники об Украине: бедность и зависимый суд [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://korrespondent.net/ukraine/politics/1328894-pravozashchitniki-ob-ukraine-bednost-i-zavisimyj-sud>. – Заголовок з екрана.

³ Лунєєв В. В. Курс мировой и российской криминологии : учебник. В 2 т. Т. II. Особенная часть / В. В. Лунєєв. – М. : Юрайт, 2011. – С. 470.

світу. Так, за відомостями Transparency International, у 2012 р. Україна займала 144 місце із 174 країн і за рівнем корупції знаходиться поряд із такими державами, як Бангладеш, Камерун, Центральна Африканська Республіка, Конго, Сирія¹.

Значного поширення в Україні набули корупційні злочини (злочини корупційної спрямованості), які є збиральним поняттям, що включає в себе такі діяння: привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК); зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК); зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364¹ КК); перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК); перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 365¹ КК); зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365² КК); службове підроблення (ст. 366 КК); службову недбалість (ст. 367 КК); прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК); незаконне збагачення (ст. 368² КК); підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368³ КК); підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368⁴ КК); пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК); зловживання впливом (ст. 369² КК); провокація підкупу (ст. 370 КК); постановленням суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК); втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК) та ін.² Кримінологічні дослідження за результатами узагальнення кримінальних проваджень про злочини корупційної спрямованості, що були розглянуті судами м. Харкова та Харківської області у 2011-2013 рр., доводять перевагу злочинів, передбачених статтями 191, 366, 367, 368², 369, 364, 368, 369², 370, 365 Кримінального кодексу України, в усій структурі злочинів корупційної спрямованості. Таким чином, злочинність проявляє себе у злочинах корупційної спрямованості, змінюючи через ці злочини закони розвитку економічних відносин. Адже, як відомо, саме

корупційні злочини детермінують економічну та організовану злочинність. Тому їх детальний аналіз допоможе у практиці боротьби із зазначеними видами злочинності.

Сьогодні в українському суспільстві, органах державної влади має формуватися і розвиватися негативне ставлення до корупційних діянь як у внутрішніх відносинах у державі, так й у відносинах із міжнародними організаціями і закордонними державами. Розумне запозичення міжнародного досвіду у боротьбі з корупцією сприятиме зменшенню цього деструктивного явища й в українському суспільстві. Як приклад, можна запропонувати повернення визначення «хабарництво» в українське законодавство і прийняття в Україні Закону «Про хабарництво», аналогічного вже існуючому у Великій Британії (UK Bribery Act), який набрав чинності у квітні 2011 року і визнається одним із найбільш жорстких антикорупційних законів у світі. Запропонований англійський закон спрямований на протидію корупції як у державному масштабі, так і на рівні приватних компаній. Цим законом визначаються чотири основні види злочинів: давання хабара, обіцянка і пропозиція хабара; вимагання, згода, отримання або прийняття хабара; підкуп іноземних посадових осіб; корпоративний злочин¹.

Дієвим механізмом протидії корупції має стати і створення Національного агентства по боротьбі з корупцією, а також запровадження проведення цим незалежним органом (спільно із комітетами Верховної Ради України) антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів. Зазначене питання у майбутньому вимагатиме вирішення низки таких завдань: 1) правового регулювання проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів; 2) визначення суб'єктів такої антикорупційної експертизи, їх компетенції; 3) методичного забезпечення проведення антикорупційної експертизи та правового регулювання висновку експерта за результатами проведення антикорупційної експертизи. Широке залучення до вирішення цих завдань кримінологів, прийняття Закону України «Про кримінологічну експертизу нормативно-правових актів та їх проектів» сприятиме вирішенню зазначених завдань і зменшенню рівня корупції в українському суспільстві.

¹ Шепітько В. Ю. Розслідування злочинів корупційної спрямованості : наук.-практ. посіб. / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. – Х. : Харків юрид., 2013. – С. 6-7.

² Шепітько, В. Ю. Розслідування злочинів корупційної спрямованості : наук.-практ. посіб. / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. – Х. : Харків юрид., 2013. – С. 11 – 12.

¹ Карпович О. Г. Серьезные экономические преступления XXI века. Опыт противодействия им в Великобритании, России и США : монография / О. Г. Карпович, Ю. В. Трунцевский ; вступ. слово Н. Д. Ковалёва. – М. : ЮНИТИ-ДАНА : Закон и право, 2013. – С. 143-144.